

Alkmadders

NUMMER 162 - JAARGANG 41 - JUNI 2023
KWARTAALUITGAVE STICHTING OUD ALKEMADE

In dit nummer o.a.:

**Trouwen door
de eeuwen heen**

**Lijdensweg van een
geschiedschrijving**

**Scheepswerf
'De Herstelling'**

Trouwfoto van
Johannes van Bente en
Anna Maria van Winden,
1911.

41e jaargang, juni 2023, nummer 162
Kwartaluitgave van de Stichting Oud Alkemade.
Opgericht 16 december 1980.

Redactie

Alfred Bakker
Geert-Jan van Beek
Sjaak Bouwmeester
Jos Cozijn
José van der Meer-van der Zwet (eindredactie)
E-mailadres van de redactie:
alkmadders@ziggo.nl

Foto's (tenzij anders vermeld)

Archief Stichting Oud Alkemade

Donateursbestand en adreswijzigingen

Leon Hogenboom
06-531 93 655 of per e-mail:
hogenboomleon@gmail.com

Donateurschap

Nieuwe donateurs zijn van harte welkom.
U kunt zich aanmelden via onze website,
per e-mail via info@stichtingoudalkemade.nl
of telefonisch bij het secretariaat: 06 204 56 548.
De minimumdonatie bedraagt € 20,- per jaar,
te voldoen op bankrekening NL09 INGB 0005 4356 41
van Stichting Oud Alkemade. Per post ontvangen van
Alkmadders kost € 12,00 per jaar extra.

Losse nummers

Deze kosten € 5,75 en zijn verkrijgbaar tijdens de
openingsuren van het museum.

Openingstijden

Het Museum Oud Alkemade is geopend op
zondagmiddag van 14.00-17.00 uur en op
dinsdagmiddag van 13.30-16.00 uur.
In de maanden juli en augustus en op 1e Paasdag,
1e Pinksterdag en 1e en 2e Kerstdag is het
museum gesloten. Op 2e Paasdag en 2e Pinksterdag
is het museum wel open.

Secretariaat

Annelies van Wieringen (06 204 56 548)

Bezoek- en postadres Stichting Oud Alkemade

Saskia van Uylenburchlaan 22
2377 CE Oude Wetering
Telefoon: 071-3312168
E-mail: info@stichtingoudalkemade.nl
Website: www.stichtingoudalkemade.nl

De Stichting Oud Alkemade heeft de culturele ANBI-status
en betaalt daarom geen schenk- of erfbelasting. Uw schen-
king komt dus geheel ten goede aan de activiteiten van de
Stichting Oud Alkemade.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

INHOUD:

Van het bestuur	1
Lintje voor Marian van Kampenhout-Bakker	2
Bijeenkomst over streektaal en dialecten	2
Trouwen door de eeuwen heen	3
Lijdensweg van een lokale geschiedschrijving	8
De lichtpalen staan weer buiten!	11
Scheepsbouw- en reparatiewerf 'De Herstelling'	12
Scholenbezoek groepen 6	16
Uniek in zijn soort: Wim Klerks	17
Watertochtjes met A.A. Kilsdonk	18
Schenkingen	19

Van het bestuur

Beste donateurs,

Graag willen wij namens alle medewerkers van Oud Alkemade Marian van
Kampenhout-Bakker feliciteren met de koninklijke onderscheiding die ze
verdiend heeft met haar vele vrijwilligers werk, zowel bij de bibliotheek als
bij onze stichting.

Hartelijk dank aan de medewerkers die dankzij hun inzet een aantal
schoolkinderen een geweldige middag hebben bezorgd in ons museum.
De kinderen hebben allemaal een terugkomkaartje gekregen, dus
we verwachten ze zeker nog een keer terug met een volwassene.
Ook een compliment aan de mannen van onze onderhoudsgroep die een
mooie prestatie geleverd hebben met het restaureren van de lichtpalen.
Dankzij hun inspanning kunnen ze nu weer hun licht laten schijnen over
de buitenkant van ons museum. Zie de foto hieronder.

Dinsdagmiddag 27 juni kunt u ons museum nog bezoeken voordat de
zomerstop ingaat. Zoals gebruikelijk is het museum in juli en augustus
gesloten. Op maandagavond zijn er wel medewerkers aanwezig voor
vragen en het brengen van spullen. Vanaf 3 september zien wij u graag
weer terug om de tentoonstelling over trouwen en alles wat daar bij komt
kijken weer te bezoeken.

Diegenen die binnenkort met vakantie gaan wensen wij een fijne vakantie
toe.

Lex van der Zwet, voorzitter

Beste lezer,

De zomer staat voor de deur als deze Alkmadders bij u op de mat valt. We zijn er weer in geslaagd een interessant nummer voor uw samen te stellen.

Zoals in het maartnummer aangekondigd, beginnen we met een uitgebreid artikel waarin teruggeblikt wordt op 'trouwen door de eeuwen heen'. Want zoals u zult lezen was het huwelijk zoals we dat tegenwoordig kennen niet altijd zo vanzelfsprekend.

Bovendien loopt het aantal huwelijken de laatste decennia fors terug. In 2021 werden ruim 56.000 huwelijken gesloten en 26.000 partnerschappen geregistreerd (over 2022 zijn nog geen cijfers). Twintig jaar daarvoor, in 1991, werden er nog 95.000 huwelijk gesloten. Het hoogtepunt was het jaar 1970 met 124.000 huwelijken!

Dit zal ongetwijfeld te maken hebben met de trouwerijen van de

babyboom-generatie, waar ik zelf ook toe behoor.

Het boek 'Tussen Kaag en Braassem' wordt vaak aangehaald als er een artikel over voormalig Alkemade wordt geschreven. Hoe het boek tot stand gekomen is, leest u in het 'lijdensverhaal' dat aan de totstandkoming ervan vooraf ging en waarvoor G.M. Zoetemelk de basis heeft gelegd.

Uit het tijdschrift van onze burens aan de overkant, Oud Leimuiden/Rijnsaterwoude, mochten wij een artikel overnemen over de start en het einde van de scheepswerf van De Bock en Meijer, waarvoor dank.

Wij wensen u weer veel leesplezier. Reacties zien we graag tegemoet via alkmadders@ziggo.nl.

José van der Meer-van der Zwet, eindredacteur

Lintje voor Marian van Kampenhout-Bakker

Ook dit jaar werd aan een medewerker van Oud Alkemade een lintje uitgereikt. Marian van Kampenhout, ons bestuurslid voor communicatie, werd benoemd tot lid in de Orde van Oranje Nassau. Haar grootste verdiensten liggen bij haar inzet voor de Bibliotheek Rijn en Venen. Ze begon indertijd als vrijwilliger, kwam daarna officieel in dienst bij de bibliotheek en is na haar pensionering weer actief als vrijwilliger in de nieuwe bieb in Roelofarendsveen. Daarnaast is zij de coördinator van de vrijwilligers van de 'Voorleesexpress', een project waarbij kinderen met een (dreigende) taal- en leesachterstand thuis worden voor-gelezen. Van harte gefeliciteerd Marian!

Bijeenkomst over streektaal en dialecten

Op 20 april jl. organiseerde Rijnlandse Geschiedenis in De Coy, de locatie van de historische vereniging Oud Sassenheim, een bijeenkomst over streektaal en dialecten. Er waren drie sprekers uitgenodigd. *Aad van der Geest* (Oud Sassenheim) vertelde over het ontstaan van het Noordzee-Germaans, een taal die afgeleid is van het Keltisch. In de achtste eeuw werd deze 'gesproken taal' door monniken voor het eerst opgeschreven. Een aantal woorden en regionale plaatsnamen zijn nog – zij het met moeite – hierin te herkennen. *Veronique De Tier* (Instituut voor de Nederlandse Taal in Leiden) sprak over de diversiteit aan dialecten in het Rijnland die rond 800 ontstaan. En ze bestaan nog steeds, zoals het Rijnstreeks dat gesproken wordt in het Hollands-Utrechts taalgebied. Daarnaast zijn er de bekende stadsdialecten zoals het Rotterdams, Haags en Leids. Tot slot ging *Stephan de Vos* specifiek in op het Rijnstreeks, dat weer onderverdeeld kan worden in heel veel plaatselijke dialecten. Waarin die dialecten verschillen, kan te maken hebben met de bedrijfsvoering. Zo heeft bijvoorbeeld Katwijk (visserij) weer andere dialectwoorden dan dorpen in voormalig Alkemade. Zelfs binnen een gemeente zijn verschillen te horen: het Oud-Ades (veeteelt) verschilt weer van het Veens (tuinbouw). Om dat te illustreren las hij in het 'Oudaas' de parabel van de verloren zoon voor. Deze parabel uit het Nieuwe Testament wordt in Nederland als 'standaard' gebruikt om de diverse taalverschillen op dezelfde manier vast te leggen. Het is de bedoeling dat over een paar jaar een 'Rijnstreeks woordenboek' verschijnt dat ongeveer 3.000 woorden zal tellen. "Nou ken't nog vastgelegd worden."

Oud Alkemade is lid van Rijnlandse Geschiedenis. Een uitgebreid verslag van deze avond, geschreven door Alfred Bakker, vind je terug op www.rijnlandgeschiedenis.nl in de rubriek Artikelen.

Rijnlandse Geschiedenis
Stichting Historische Publicaties Holland-Rijnland

Trouwen door de eeuwen heen

Geert-Jan van Beek

In Museum Oud Alkemade is op dit moment de tentoonstelling 'Daar Komt De Bruid' te zien. De expositie geeft een indruk van de veranderingen die de bruidskleding en de bijbehorende attributen vanaf ongeveer 1900 hebben ondergaan. Een winkel met bruidskleding en accessoires maakt er ook deel van uit. De tentoonstelling was een mooie aanleiding om ons te verdiepen in de geschiedenis van het huwelijk en de belangrijkste gebruiken die daar bij horen.

Het huwelijk in de middeleeuwen

In de vroege middeleeuwen, zo tussen 500-1000, was er al sprake van verbin-tenissen maar die hadden vooral te maken met de taakverdeling tussen man en vrouw. De vrouw zorgde voor het huis-houden en de ondersteuning van de man en uiteraard de verzorging van de kinde-ren. De man gold als jager en verzamelaar. De laatste tijd wordt echter steeds meer duidelijk dat de rolverdeling tussen man en vrouw toen toch niet zo strikt geschei-den was als eerder werd aangenomen.

In de late middeleeuwen, die grofweg de periode 1200-1500 besloeg, werden de eerste huwelijken voltrokken. De belangrijkste reden voor een huwelijk was het samenleven met één partner. Een zaak van levensbelang dus, er was vaak geen sprake van liefde als belangrijkste reden voor een huwelijk.

Binnen de rijkere bovenklasse was het huwelijk vaak een zaak van families en vooral van het beschermen van bezit.

Door die verbintenis kon immers het be-zit worden uitgebreid of samengevoegd.

Voor de rijken en de mensen van adel hoorde een groot feest bij het huwelijk. Dat feest had de functie de rijkdom of de adelstand van de gehuwden te benadruk-ken. Vervolgens deed de bruidegom een gift van land en goederen aan zijn kers-

Bron: www.vlaardingen1018.nl

De bruidswinkel in de tentoonstelling.

verse echtgenote (niet te verwarren met de bruidsschat, een gift van de familie van de bruid aan de bruid), waarna er een feestelijke bijeenkomst plaats had. Dit feest was belangrijk, want hier werd het huwelijk publiek gemaakt. Aan het einde van de dag werden man en vrouw geacht de verbintenis in het huwelijksbed te be-zegelen.

Armere families hielden een korte plech-tigheid in kleine kring en vervolgens gin-gen man en vrouw samenwonen en gol-den zij als gehuwd.

Het kerkelijk huwelijk

Vanaf ongeveer het jaar 700 vestigde het christendom zich in onze streken. Maar de kerk had toen nog niets met trouwerijen te maken. Die vonden plaats op een cen-trale plaats binnen de gemeenschap. In het openbaar werd trouw aan elkaar beloofd en nam men elkaar als man en vrouw. Als men het kon betalen kreeg de vrouw eventueel een ringetje om haar ringvinger. Als dat niet het geval was, werd wel een muntje, een penning, in tweeën gesneden en kreeg elk van hen de helft. Het feestelijk gezelschap kwam niet in de kerk en er werd geen mis opgedragen. De pastoor zegende

hen ook niet, want het huwelijk behoorde nog niet tot de sacramenten van de kerk. Later kreeg de kerk een steeds belangrijker rol hierin, maar het duurde tot de twaalfde eeuw voordat het kerkelijk huwelijk ge-meengoed werd. Hierbij was het van het

Leen Koek en Agaath van Berkel komen uit het gemeentehuis van Alkemade.

grootste belang dat de principes van de kerk gevolgd werden. Denk hierbij vooral aan het streven naar monogamie en het beteugelen van de seksualiteit. Seksualiteit diende alleen om te zorgen voor nageslacht.

Tijdens het Concilie van Trente (1545-1563) werd bepaald dat het huwelijk voor de rooms-katholieke kerk een sacrament was.

Het burgerlijk huwelijk

Lange tijd gold alleen de voltrekking van een kerkelijk huwelijk. Het burgerlijk huwelijk werd pas ingesteld tijdens de Verlichting, eind achttiende eeuw. De huwelijken werden voltrokken door een trouwambtenaar als vertegenwoordiger van het gemeentebestuur. Ook bij het burgerlijk huwelijk was monogamie een leidend principe en tevens bedoeld om de seksualiteit aan banden te leggen.

Een andere, ook toen nog geldende reden om een huwelijk te sluiten was een economisch belang. Dit gold vooral voor de hogere standen. Verbintenissen in deze kringen waren er vooral op gericht om bezit en rijkdom in de familie te houden. Verder was het van belang dat het huwelijk binnen een dorp, stad of bepaalde klasse gesloten werd. Men was in dat

geval namelijk goed op de hoogte van de achtergrond van een toekomstige huwelijkspartner. Het huwelijk had dus in die tijd vaak geen romantische achtergrond.

De stem van de ouders

In ieder geval is duidelijk dat ouders heel lang een doorslaggevende stem hebben gehad en kinderen niets te zeggen hadden over hun toekomstige huwelijkspartner. Toch probeerden kinderen zich bij hun keuze van een partner te onttrekken aan het oordeel van hun ouders. Waar in de middeleeuwen soms geheime huwelijken gesloten werden, kwam het in de twintigste eeuw voor dat jonge stelletjes naar Schotland vluchtten om elkaar daar het ja-woord te geven. In Schotland was namelijk geen toestemming van de ouders nodig voor een huwelijk. Een bekend voorbeeld is de smederij van Gretna Green, gelegen op de grens van Schotland en Engeland, waar de plaatselijke smid als bijverdienste het smeden van huwelijken had.

Veranderingen ten goede

In de loop van de tijd is de rol van de ouders bij het huwelijk en met name bij de partnerkeuze steeds kleiner geworden.

Tegenwoordig trouwen we met degene die we zelf hebben uitgekozen. Stand of afkomst speelt dan ook een veel kleinere rol bij de partnerkeuze. Al is het wel fijn voor de huwelijkspartners als hun ouders zich kunnen vinden in de keuze van hun kinderen.

Deze verandering zien we al in de zeventiende eeuw beginnen. Het huwelijk werd toen nog wel geregeld door de betrokken families, maar er werd ook steeds meer rekening gehouden met de interesses en achtergronden van de bruid en bruidegom. Een groot verschil ten opzichte van de middeleeuwen was dat zowel de bruid als de bruidegom mochten aangeven of ze de gekozen partner geschikt vonden. Er werden zelfs speciale dansavonden georganiseerd voor dat doel. Zo kwam er steeds meer gelijkheid tussen man en vrouw. Toch was er nog heel lang geen sprake van een echt gelijke positie van beide geslachten binnen het huwelijk. Denk bijvoorbeeld aan de (klassieke) rolverdeling tussen de partners. Van 1924 tot 1958 gold er zelfs een wettelijk verbod op het werken in loondienst voor gehuwde vrouwen en pas in 1971 werd de positie van de man als hoofd van het gezin uit het Burgerlijk Wetboek geschrapt.

De Reformatie

De Reformatie, ook wel Hervorming genoemd, ontstond in het begin van de zestiende eeuw doordat kritische kerkleden onder leiding van Maarten Luther (1483-1546) en Johannes Calvijn (1509-1564) de kerk van binnenuit wilden hervormen. De paus en andere kerkvorsten waren het hier echter niet mee eens. Zo ontstonden de godsdienstoorlogen, waarbij de katholieke kerk gesteund werd door een deel van de wereldlijke leiders en vorsten. Uiteindelijk kwam het tot een kerkscheuring waarbij de protestantse kerk ontstond. De protestantse kerk werd in Nederland de leidende kerk en begon direct allerlei regels van de katholieke kerk af te schaffen. Ook het sacrament van het huwelijk werd in de ban gedaan.

Ouderlijke macht was in die tijd nog steeds heel belangrijk. Volgens Luther was een verloving zonder toestemming van de ouders nietig. En hij oordeelde dat hartstocht een slechte basis was voor het huwelijk.

De protestanten maakten dus een einde aan het huwelijk als sacrament, maar niet vanwege een lagere waardering ervan. In

De voormalige smederij van Gretna Green in Schotland.

de ogen van Johannes Calvijn was het “een hersenloze lichtvaardigheid” dat de katholieken het huwelijk eerst promoveerden tot sacrament om het vervolgens te bestempelen als “vleselijke vuiligheid”. Ook vond hij dat het huwelijk moest worden goedgekeurd door de ouders en vooral door de vaders van de bruid en bruidegom.

In het laatste kwart van de zestiende eeuw begon de situatie te veranderen. In 1580 besloten de Staten van Holland dat mannen en vrouwen die wilden trouwen dit moesten melden aan de predikant of magistrat van hun woonplaats.

Alternatieve verbintenissen

Het burgerlijk huwelijk is in Nederland geregeld in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek. Hierin staat onder andere dat er twee manieren zijn waarop het burgerlijk huwelijk kan worden afgesloten. Je kunt trouwen in gemeenschap van goederen of onder huwelijkse voorwaarden.

Het geregistreerd partnerschap werd op 1 januari 1998 ingevoerd, vooral om het ook voor paren van gelijk geslacht mogelijk te maken hun relatie formeel vast te leggen. Daarnaast is een belangrijke reden om, als er kinderen zijn, het ouderlijk gezag aan beide partners toe te kunnen kennen. Tenslotte is geregistreerd partnerschap van twee partners van hetzelfde geslacht verplicht als zij een hypotheek willen afsluiten. En tegenwoordig is er ook het samenlevingscon-

tract, dat echter minder mogelijkheden biedt dan het geregistreerd partnerschap.

In 2001 werd in Nederland een belangrijke verandering doorgevoerd in de regels voor het burgerlijk huwelijk. Er werd toen in het Nederlandse parlement een wet aangenomen die een huwelijk mogelijk maakte tussen twee personen van hetzelfde geslacht, het zogenaamde ‘homohuwelijk’. Oorspronkelijk was het burgerlijk huwelijk formeel alleen mogelijk tussen twee personen van verschillend geslacht. En dat geldt nog steeds voor het kerkelijk huwelijk in de rooms-katholieke kerk. In de protestantse kerk ligt dit genuanceerder.

De registratie van huwelijken

De rooms-katholieke kerk besloot tijdens het Concilie van Trente (1545-1563) dat alle dopen, huwelijken en begrafenissen geregistreerd moesten worden. Kort daarna zijn ook de protestantse kerken doop-, trouw-, en begrafenisregisters gaan bijhouden.

Wie kort na de instelling van het burgerlijk huwelijk in 1795-1796 wilde trouwen, kon dat eerst nog melden aan óf de burgerlijke overheid óf de predikant/priester in zijn woonplaats. Dan zien we dat overheid en ook de protestantse kerken het besluit van het Concilie van Trente volgen, waarin bepaald was dat de namen van bruid en bruidegom driemaal moesten worden afgekondigd van de kansel, en later ook op het stadhuis. Er kon vervolgens binnen een bepaalde periode bezwaar worden aangetekend door burgers of kerkleden. Als er geen bezwaren waren, kon na deze periode het huwelijk gesloten worden. Eerst nog door een ambtenaar, óf predikant, maar het huwelijk werd voortaan op het stadhuis geregistreerd. Bij de instelling van het burgerlijk huwelijk was overigens wettelijk bepaald dat het burgerlijk huwelijk *boven* het kerkelijk huwelijk gaat. Het gevolg was dat predikanten en priesters uiteindelijk geen rol meer speelden ten aanzien van het burgerlijk huwelijk.

Op 18 november 1811 voerde de Staat der Nederlanden definitief de burgerlijke stand in. In iedere gemeente werden geboorte en overlijden, huwelijk en echtscheiding voortaan geregistreerd. In Frankrijk en de Zuidelijke Nederlanden werd dit al eerder gedaan, wat wel van

invloed geweest op de ontwikkelingen in ons land.

Gebruiken en rituelen

Uit het voorgaande is duidelijk geworden dat het huwelijk al eeuwen geldt als een zeer belangrijke gebeurtenis in een mensenleven. Om dat te benadrukken zijn er in de loop van de tijd allerlei gebruiken en rituelen bedacht en ontwikkeld. Ook kon uit vele attributen de rijkdom van de betrokken families worden afgemeten. Dat gold zeker voor de kleding, die vaak de heersende mode volgde.

Bruidskleding

In de middeleeuwen was de bruidskleding zeer kleurrijk en werd ook versierd. In de 16^e eeuw was de kleur van de bruidsjurk over het algemeen wit, terwijl in de 17^e eeuw de kleur zwart in de mode kwam. Eind 18^e eeuw kwam de kleur wit weer terug en dat vooral in welgestelde families.

De witte jurk met sluier werd begin 19^e eeuw de standaard trouwkleding van welvarende Europese vrouwen uit de hogere klassen. Door kolonialisme en globalisering werd de witte bruidsjurk in de loop van de 20^e eeuw een wereldwijd fenomeen, dat oudere lokale tradities soms verdrong. In veel niet-westerse landen is er in de 21^e eeuw echter sprake van een groeiende belangstelling voor de eigen tradities rondom trouwkleding.

Tot in de 20^e eeuw stond de kleur wit van de trouwjurk symbool voor de maagdelijkheid, de puurheid en de onschuld van de bruid. Tegenwoordig geldt deze betekenis niet meer.

Op het platteland was het tot ongeveer 1920 gebruikelijk dat de traditionele klederdracht gebruikt werd als trouwkleding. Zie ook de foto op het omslag waarop de bruid, afkomstig uit Schipluiden, de plaatselijke klederdracht volgt.

De sluier

De gewoonte om als bruid een sluier te dragen kwam voort uit het idee dat de bruid kwetsbaar was voor betovering door boze geesten. De sluier moest haar hiertegen beschermen. Ook ontstond er een gewoonte dat een vrouw gesluierd was tot zij getrouwd was. De bruidegom mocht haar pas zien nadat het ja-woord gevallen was. Verder moest de sluier sta-

Bruidspaar Dirk Spruit-Bakker.

tus geven aan de bruid. Hoe mooier en langer de sluier was, hoe hoger de maatschappelijke rang van de bruid.

Het bruidsboeket

Het bruidsboeket bestaat uit samengebonden groen met enkele witte bloemen. Ook bloemen in andere kleuren zijn bekend, maar de witte bloemen komen altijd voor. Deze hebben een diepere betekenis, want een huwelijk staat voor een nieuw begin. De kleur wit staat ook voor maagdelijkheid en is ook terug te vinden in een corsage (bloemversiering), die op de jurk en in het haar van de bruid gedragen kan worden.

In de loop van de tijd is de regel ontstaan dat het bruidsboeket voor de trouwplechtigheid rechts vastgehouden wordt en na de plechtigheid links. Gaandeweg is de gewoonte ontstaan dat de bruid aan het eind van het feest het bruidsboeket over haar rechterschouder gooit. Degene die het boeket opvangt is dan de volgende die in het huwelijk zal treden.

Het bruidsboeket is al bekend sinds de Romeinse tijd, al was het in die tijd heel anders samengesteld. Zo'n boeket bestond namelijk niet uit een mooi geheel

van bloemen, maar uit knoflook, kruiden en specerijen. Het boeket rook op deze manier heel sterk en hiermee kon je de kwade geesten afschrikken. In de middeleeuwen werd ook dille toegevoegd om de toen vaak heersende pest te weren. Op die manier waren bruid en bruidegom beschermd tegen al het kwaad. Als teken van vruchtbaarheid werd er ook vaak graan aan het boeket toegevoegd.

Trouwringen

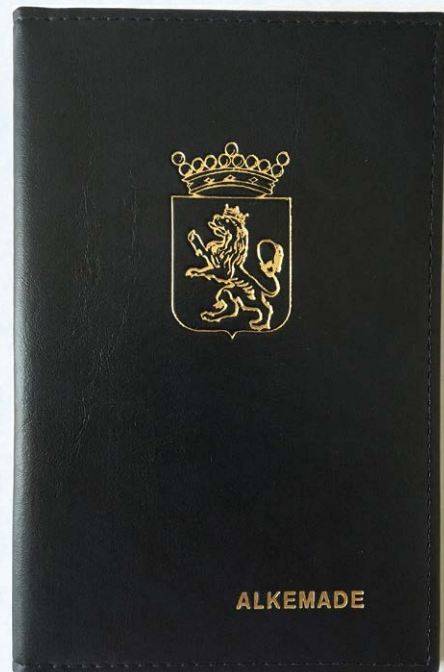
De trouwring is al duizenden jaren in gebruik om de verbinding tussen de huwelijkspartners uit te drukken. De herkomst is mysterieus, maar vond zijn oorsprong zo'n 3000 jaar geleden langs de Nijl in het oude Egypte. Hier geloofde men stellig dat vanaf de derde vinger van de linkerhand een ader rechtstreeks naar het hart liep, de 'vena amoris'. De huidige betekenis komt uit de tijd van de Romeinen. De ronding van de ringen is als een eeuwige cirkel en staat symbool van de eeuwigdurende verbondenheid van man en vrouw, in leven en dood en in voor- en tegenspoed. Het uitwisselen van de ringen stamt ook uit die tijd en geldt als een belofte van eeuwige trouw en het toonbaar maken dat de huwelijkspartners niet meer vrij zijn.

Een gouden trouwring afkomstig uit het Byzantijnse rijk (330-1453).
Bron: unieketrouwringen.nl

Het trouwboekje

Vanaf ongeveer 1850 is bij gemeenten het gebruik ontstaan om bij een huwelijk een trouwboekje aan het kersverse echtpaar aan te bieden. Het is echter niet verplicht, want er zijn kosten aan verbonden, en het trouwboekje valt niet onder een wettelijke regeling. De huwelijksakte is het enige wettelijke document en die akte wordt door de gemeente gearhiveerd.

Het trouwboekje van Alkemade.

In het trouwboekje worden de gegevens opgenomen van drie generaties, om te beginnen die van het bruidspaar. Daarnaast de gegevens van de ouders van de bruid en de bruidegom en - indien van toepassing - de namen en geboortedata van de kinderen uit het huwelijk. Ook kunnen de overlijdensdata en eventueel kerkelijke gegevens in het trouwboekje worden vermeld.

De uitzet

In de vorige eeuw was het gebruikelijk om te sparen voor je uitzet, waarbij het vooral ging om huishoudelijke spullen die je nodig had voor het voeren van een zelfstandige huishouding. Soms werd als 'cadeau-idee' hiervoor een losbladig notitieboekje gebruikt met op ieder blaadje een beschrijving en zo mogelijk een afbeelding van het gewenste cadeau. Zo groeide tijdens verjaardagen van de bruid, bij de verloving en ook bij het huwelijk de uitzet van het bruidspaar.

Het bruiloftsfeest

Zoals we hierboven al zagen werd het bruiloftsfeest bepaald door de rijkdom en de stand van de betreffende families. De gasten werden verwend met veel eten en drinken, het bruidspaar met veel cadeaus. Ook zang en dans, begeleid door muziek, hoorden bij dit feest. Vandaar dat, om de vrolijkheid en het geluk tijdens en na het huwelijksfeest te bevorderen, er al heel

Trouwfoto van Nic. van der Zwet en Nelly Elstgeest en de bruidsmeisjes Do van der Zwet (links) en Lisette Elstgeest, 20 augustus 1947.

lang toepasselijke liederen geschreven en gecomponeerd zijn. Denk bijvoorbeeld aan de beschreven en gezongen levensloop van het bruidspaar.

Een voorbeeld van een lied staat hieronder en is afkomstig uit de DBNL, de digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren. Het betreft een anonieme 19^e-eeuwse

bundel getiteld: 'Bruiloftsliederen om vrolijk het huwelijksfeest te vieren.'

*Dat moeder Venus U dan zegen,
Dat Bachus nooit uw huis verlaat,
Dat niets dan voorspoed uw bejegen,
Roemt tot den dood toe d'Echtenstaat;
Lang moogt gij met elkander leven,
Twee wiegen zijn uw noodig goed,
En twee kakstoelen daar beneven,
Waarvan ge uw eerlang dienen moet,
Dat is mijn wensch dan vrienden zamen.
Maak van elkander goed gebruik,
Ik zeg hierop met blijdschap Amen:
Warmee ik dan dit huwelijk sluit.*

De bruidstaart

De eerste 'bruidstaart' vinden we terug bij de Romeinen en had een vorm van een koek. Deze werd doormidden gebroken en verkruid boven het hoofd van de bruid om zo de goden te verzoeken het jonge paar met veel kinderen te zegenen. Later ontstond in Engeland de gewoonte om cakejes te stapelen in piramidevorm. Hieruit is gaandeweg de huidige bruidstaart ontstaan. Daar is een gebruik bij gekomen, namelijk de opdracht aan het echtpaar om het bovenste cakeje in te vriezen en dat na een jaar huwelijk op te eten.

Het aansnijden van de bruidstaart kun je ook een traditie noemen. Na alle bewonderende uitroepen van familie en vrienden,

pakt de bruid het mes om de bruidstaart aan te snijden. De bruidegom legt zijn hand op de hare als teken van verbondenheid. Het staat symbool voor de belofte om voor elkaar te zorgen.

Het eerste stuk taart is voor het bruidspaar. De bruid neemt een stukje bruidstaart en voert het aan haar kersverse man en andersom. Daarna zijn de gasten aan de beurt.

Bruidssuikers

Ten slotte is er bij het huwelijk nog een al lang bestaande gewoonte bekend die te maken heeft met zoetigheid. Al in de zeventiende eeuw schonk de bruid aan het einde van het feest een zakje bruidssuikers aan de aanwezige familieleden, vrienden en bekenden. Zonder deze zoetigheid kon het huwelijk niet goed beginnen, zo was de gedachte. Het was ook een verwachtingsvolle knipoog naar vruchtbaarheid.

Bronnen:

- Historiek.net
- trouweninnederland.nl
- heinpragt.com
- isgeschiedenis.nl
- Archief Stichting Oud Alkemade
- wikipedia.nl

Foto's voor zover niet anders vermeld: archief Stichting Oud Alkemade.

Het bruidspaar Van der Voort-van der Poel snijdt de bruidstaart aan.

Lijdensweg van een lokale geschiedschrijving

Jacques Heemskerk

Het bovenstaande is de ondertitel bij een stuk van Ariejan Korteweg in het *Alphens Dagblad* van 2 april 1983 dat verwijst naar de wordingsgeschiedenis van het boek van A.G. van der Steur: 'Tussen Kaag en Braassem - Bijdragen tot de geschiedenis van de gemeente Alkemade'. Dit lange en zware proces begon echter al eerder met de 'strijd' van G.M. (Gerrit) Zoetemelk om dat wat toch wel zijn levenswerk genoemd mag worden, gepubliceerd te krijgen. Hier volgt het 'complete' verhaal.

Hoe het begon

Zoetemelk, inwoner van Rijpwetering en van beroep schilder, heeft een grote belangstelling voor de geschiedenis van zijn woon- en geboorteplaats en de gemeente Alkemade als geheel. Hij brengt elke week wel een dag door in Den Haag bij wat toen nog het Rijksarchief werd genoemd. Vele pagina's met historische wetenswaardigheden rollen uit zijn typemachine en al in 1946 spreekt hij de hoop uit dat hetgeen hij 'De geschiedenis van Alkemade' heeft genoemd 'binnen afzienbaren tijd' zou kunnen worden uitgegeven. Op enig moment wist hij zich daarin gesteund door burgemeester Eric Kolfshoten die ook wel wilde dat er een dergelijk boek zou worden gemaakt.

Op 27 april 1961 schrijft Zoetemelk 'Aan het Dagelijks bestuur van Alkemade' 'dat hij al heel veel werk verzet heeft, daarvoor geen vergoeding zal vragen maar het wel

Foto van G.M. Zoetemelk zoals geplaatst in de bundel van A.G. van der Steur 'Tussen Kaag en Braassem'.

graag netjes uitgegeven zou willen zien en daarom ook een flinke subsidie vraagt voor het persen. Het zal namelijk een dure uitgave worden met de vele tekeningen, foto's en wapens van alle ambachtsheren en ambachtvrouwen". Hij denkt nog een jaar nodig te hebben voor het werk voltooid zal zijn.

Het is intussen 2 oktober 1962 en de gemeente vraagt bij monde van de secretaris en burgemeester Kolfshoten "welke vorderingen Zoetemelk inmiddels te dezer zake heeft gemaakt".

Ongeveer zes weken later antwoordt de amateurhistoricus als volgt: "... deel ik u mede dat ik teleurgesteld was toen ik op mijn schrijven van 27 april geen enkel lettertje van u mocht ontvangen. .... Van dien af heb ik dan ook ruim acht maanden er niets meer aan gedaan, de aardigheid was er voor mij totaal af. Intussen ben ik er wel weer mee begonnen maar niet meer zo met volle animo als voorheen".

Op 4 december schrijft de gemeente dat zij met belangstelling de voltooiing van het werk tegemoet ziet en dat na de totstandkoming zal worden beoordeeld op welke wijze financiële medewerking zal worden verleend om tot uitgifte te geraken.

Ze schrijven inmiddels 21 maart 1966 (bijna vijf jaar later). De gemeente bevestigt de ontvangst van "een uitvoerige beschrijving van de geschiedenis van onze gemeente. Na een eerste inzicht is ons reeds gebleken dat hier sprake is van een waardevol en zeer uitvoerig gedetailleerd en gedocumenteerd verslag, dat alleszins in aanmerking komt voor grotere bekendheid. Wij willen u nu reeds onze erkentelijkheid betuigen voor Uw schenking aan deze gemeente van dit werk, waaraan door U tientallen jaren zeer vele uren besteed zijn en hopen U zo spoedig mogelijk nader te berichten omtrent het onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten der Provincie Zuid-Holland door de Raad te nemen besluit inzake de definitieve bestemming daarvan. Getekend door De Secretaris en De Burgemeester".

Kolfshoten is inmiddels vertrokken naar Leidschendam en Pascal Smolders was, na bijna een half jaar, in november 1965 zijn opvolger geworden.

De tijd verstrijkt en Zoetemelk klimt weer in de pen, althans - beroert in dit geval zijn typemachine. "Het is al weer een jaar geleden dat ik het werk 'De Historie van Alkemade' waaraan ik zoveel jaren mijn tijd, onderzoekingen en reizen besteedde aan Uw Edelachtbare Heren van Alkemade aanbood. 27 maart 1966 mocht ik van U een gunstig schrijven ontvangen met de mededeling dat ik zo spoedig mogelijk nadere berichten zou ontvangen. Vele malen wordt er mij gevraagd: hoe staat het met 'het boek' en het enige wat ik dan antwoordde is: ik weet het net zo min als U. Verder zou ik u willen vragen de foto's en gravure's die bij het werk zijn bijgevoegd, zorgvuldig te bewaren en later terug te geven, daar ik ze van anderen geleend heb. Met de meeste hoogachting...".

Zoetemelk was inmiddels zo teleurgesteld en gefrustreerd geworden dat hij in een overigens niet gedateerd schrijven zelfs de hulp inriep van mijnheer pastoor. Aan de hand van de hierin genoemde namen

G. M. ZOETEMELK
Koppoellaan 11
RIJPWETERING

Mijnheer Pastoor

Het is al een jaar geleden
geschreven, maar nu moet

Op de eerste plaats
Verder wil ik U wat vertellen
van Alkemade, waaraan ik
ontvangen. Ik heb er veel
medewerking onderzocht. Het

n.l. 4/8 hoofdstukken, op 588

Ik had het belang mag
de archieven van Alkemade in
meer onderzoek en kwam het

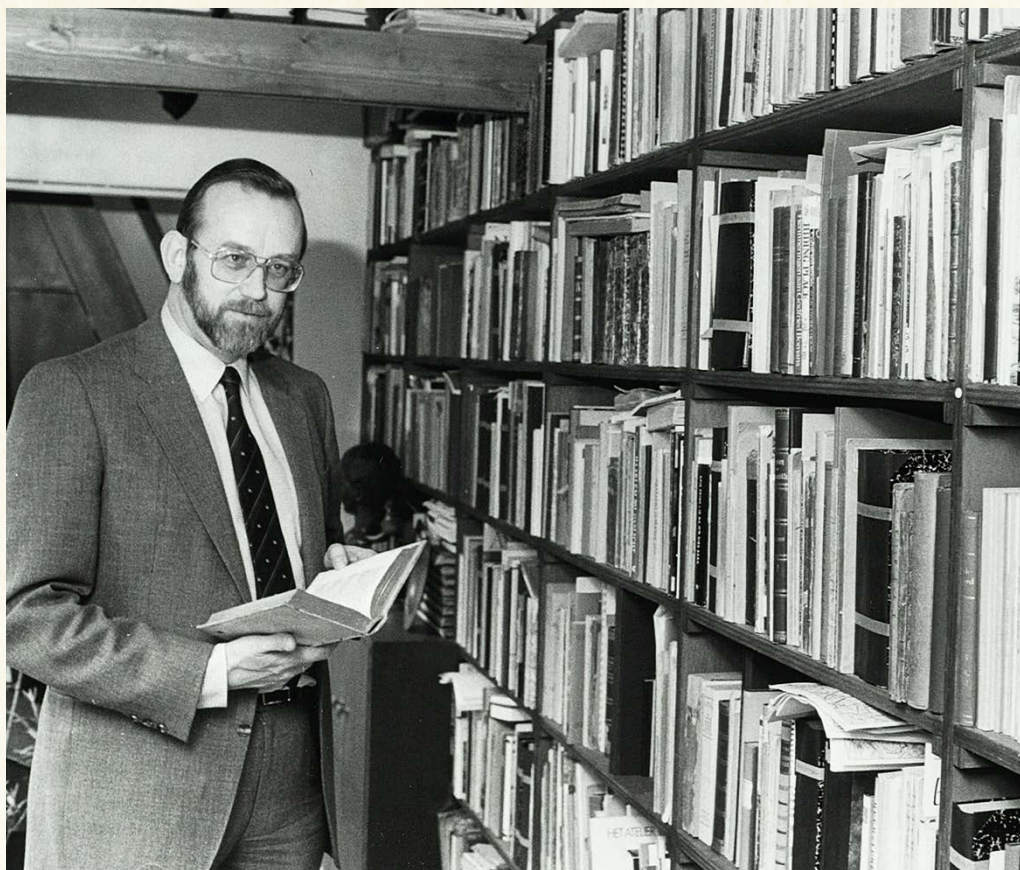
Ik kreeg al gauw een schrijven
had ik wisthouden van der

en gebruikte bewoordingen kunnen we opmaken dat deze brief stamt uit 1967 of daarna. Tot wie richt Zoetemelk zich in deze brief? Ook al had hij weinig op met de ambtsopvolger van de door hem wél zeer gewaardeerde pastoor Kwakman, moet dit Cornelis Adrianus Ouwendijk geweest zijn, want hij was de plaatselijke zielzorger tot zijn emeritaat in 1968.

Zo wordt het 25 mei 1968. Deze keer stuurt Zoetemelk Burgemeester en Wet-houders van Alkemade een handgeschreven brief. *“Het is nu ongeveer 2 jaren en 4 maanden geleden dat ik het werk ... heb aangeboden. ...bleek volgens een schrijven van 21 maart 1966 het werk wel in goede aarde te vallen, wat mij een groot genoegen en hoop gaf dat het als een boek zou uitgegeven worden. Deze hoop is niet in vervulling gegaan. Integendeel, de arbeid die ik met veel plezier en soms met echte voldoening verrichtte, en een bedrag aan (...), verblijf en correspondentie kosten, zouden mij niet teveel zijn geweest als er een ander ook van het werk zou kunnen genieten. En nu die nare gedachte dat alles tevergeefs is geweest, het eeuwige gezeur aan je kop, hoe is het, wanneer, komt er nog wat van enz. En tenslotte de gedachte dat het nu voor oud-vuil in een hoek is gegooid waar een gelukzoeker van de Gids van Alkemade enige onzin schrijft die in mijn werk niet voorkomen (De Gids is mij pas anderhalve maand geleden ter lezing aangeboden). Ik zou U vriendelijk willen verzoeken en U zou mij nog een groot plezier doen, door het werk en bijlagen zo spoedig mogelijk terug te zenden.”*

Al vrij snel komt Gerrit Zoetemelk dan,

G. van der Steur in 1982. Fotoburo de Boer.

na een periode van ziekte, op 26 juni 1969 in alle stilte te overlijden. Een jaar later (op 12 augustus 1970) draagt zijn broer Theo om niet het manuscript over aan de gemeente Alkemade. Bijna 600 uitgetypte, vaak ook nog van handgeschreven aanvullingen en opmerkingen voorziene pagina's over het Alkemade van vroeger tijden. Naar eigen zeggen heeft hij er uiteindelijk dertig jaar aan gewerkt. Ik ben geen historicus of uitgever, maar het lijkt mij zonder meer terecht dat het werk van Zoetemelk niet integraal is uitgegeven. Ook al bevat het manuscript enorm veel informatie, het was onaf en nogal wisselend van niveau.

Bij het doorlezen van het manuscript, in bezit van de Stichting Oud Alkemade, vind ik nog de volgende aantekening: *“Geschiedenis van Alkemade geschreven door G.M. Zoetemelk (op 10 oktober 1968 ter beoordeling gegeven aan deskundige)”*. Terwijl het toen toch al tweenhalf in bezit was van de gemeente.

Alles overziend lijkt er sprake te zijn geweest van een aaneenschakeling van goede bedoelingen, uiteenlopende verwachtingen, elkaar niet begrijpen en wederzijds amateurisme.

Van der Steur pakt de draad op

A.G. (Ab) van der Steur, begonnen als beheerder van een kledingwinkel, wordt na overname van de zaak van Gerard Halwasse, gespecialiseerd in het oude boek, genealogie, manuscripten, prentkunst en Nederlandse letterkunde in Haarlem, antiquaar. Hij is eveneens amateurhistoricus en begin jaren zeventig van de vorige eeuw doet de heer Van der Steur onderzoek naar de geschiedenis van Warmond. Vanwege enkele raakvlakken met Alkemade komt hij terecht bij burgemeester Smolders. Deze toont hem het manuscript van Zoetemelk en vraagt om advies, wetende dat er al een paar deskundigen tot de conclusie waren gekomen dat het werk niet zo maar klakkeloos gedrukt zou kunnen worden. Maar het zou toch zonde zijn om het te laten 'bestoffen' in het archief van de gemeente Alkemade. Van der Steur vond de kwaliteit van het geschrevene echter matig en onvolledig, mede daarom heeft het lang geduurd om iets samen te stellen dat wel aan de kwaliteitscriteria zou voldoen. De gemeente heeft ook hem regelmatig achter de broek gezeten. *“Toen ik een jaar*

eden dat ik een brief aan U heb
het er maar eens van komen.
ng een kalig en gelukkig nieuwjaar
en over mijn boek: De Historie
van U ook vele gegevens heb mogen
n en gelid aanbereid en mocht veel
it is dan ook een flinke werch geworden
p vellefjes getypt papieren
lyk geheim gehouden, maar toen ik
de Veer nodig had kon ik er niet
urgemeester Raafschoten te horen
dat hy er veel belangstelling van
iel was erg benieuwd en er was

of drie, vier bezig was raakte de gemeente geïrriteerd. Ze wilden snel resultaat zien. Vooral (oud) burgemeester P.J. Bolten heeft eens flink aan de bel getrokken. Maar ik doe het uit vriendelijkheid. Ik verdien er zelf niets mee. Alleen hoop ik dat ik de gemaakte onkosten terugkrijg, verder niets”.

Eind 1984 is 'het begeerde boek' dan toch gereed, zo is te lezen in het voorwoord van de dan aangetreden burgemeester Joop Wagenaar in de bundel getiteld 'Tussen Kaag en Braassem'. Het vele voorwerk wordt daarbij niet alleen genoemd, ook wordt gezegd dat Zoetemelk "... als grote wens naliet, zijn bevindingen over Alkemade te boekstaven in een geschiedkundige beschrijving van zijn geliefde Alkemade". Aldus de burgemeester. In het boek onder redactie van Van der Steur zijn uiteindelijk slechts drie stukken van de hand van Zoetemelk die hij het publiceren waard vond, opgenomen. Op 28 januari 1985, na opnieuw meer dan tien jaar nadat Van der Steur aan het werk ging, wordt het eindelijk gepresenteerd. Het is een mooi gebonden boek geworden, bestaande uit 292 pagina's verlichtigd met veel foto's, prenten en kaarten. Bij verschijning wordt het verkocht voor 55 gulden, een prijs "die het minder goed zal doen bij de Alkemadenaren", zo stelt de Leidse Courant. Echter "Voor zoveel informatie en zoveel werk een lage prijs", aldus Van der Steur. Hierbij kan worden aangetekend dat de gemeente in 1981 akkoord was gegaan met het

verlenen van een subsidie van 10.000 gulden voor 3.000 exemplaren, waarvan er vijfhonderd door de gemeente als relatiegeschenk gebruikt zouden worden.

Bij de presentatie wordt door het gemeentebestuur slechts kort de heer Zoetemelk gememoreerd. Zijn nicht Alie en haar echtgenoot Peter, de heer en mevrouw Van der Meer, waren uitgenodigd om hierbij aanwezig te zijn.

Meningen en feiten over 'Tussen Kaag en Braassem' en (het werk van) Zoetemelk

In een recensie van 'Tussen Kaag en Braassem' in het Regionaal-historisch Tijdschrift Holland (nummer 6 van 1986) wordt het volgende beeld geschetst: 'Jaren geleden begon G.M. Zoetemelk met een studie van de gemeente Alkemade. Het plan om daar een boek van te maken was bij zijn overlijden nog niet gerealiseerd. Het is vooral aan A.G. van der Steur te danken dat het werk uiteindelijk het licht heeft gezien. Hoewel de basis van het boek gevormd werd door de aantekeningen van de heer Zoetemelk is het resultaat toch sterk aangepast'.

Het aantal bijdragen van Zoetemelk aan 'Tussen Kaag en Braassem' bleef echter, zoals eerder aangegeven, slechts beperkt tot een drietal stukken (totaal 58 pagina's), te weten:

- * Dorpen in Alkemade
- * De wegen en het verkeer in Alkemade
- * Alkemade in oorlogstijd 1940-1945

en een deel van de twintig bladzijden onder de kop *Kroniek van Alkemade*, met een chronologische korte opsomming van historische gebeurtenissen. Van der Steur begint deze met het jaar 1290 (Dirck van Alckemade koopt land ten oosten van Leiden wat later Alkemade zou worden), terwijl de eerste aantekening van Zoetemelk er een uit 1132 is. De laatste vermelding in het boek is overigens 16 december 1980: op die datum werd de Stichting Oud Alkemade opgericht.

De heer Theo van der Poel, eveneens eminent vorser van de Alkemadese geschiedenis, besteedt in Alkmadders nummer 4 van 2007 aandacht aan zowel Zoetemelk als Van der Steur wanneer het gaat om het aantal ("op de kop af drie")

boerderijen in Oud Ade van 1731 zoals genoemd in 'Tussen Kaag en Braassem'. Dat dit niet klopt "is Zoetemelk nauwelijks kwalijk te nemen" aangezien de archieven in zijn tijd veel minder toegankelijk waren, echter Van der Steur had daar in zijn bundel toch zeker "een kleine toelichting, al was het maar een voetnoot" bij hebben dienen te maken. Dat "had Zoetemelk ook op dit punt wel verdiend", aldus Van der Poel.

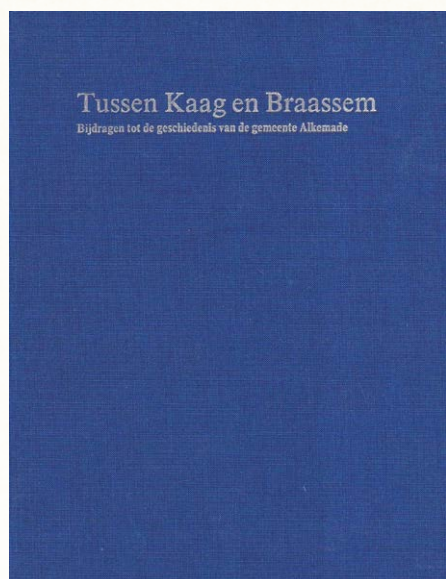
Van der Steur zat er nog een keer naast. In zijn Inleiding bij 'Tussen Kaag en Braassem' spreekt hij van een dertigtal hoofdstukken waaruit het manuscript van Zoetemelk zou bestaan, maar dat zijn er toch echt 49, zelfs in een aantal gevallen nog onderverdeeld in subhoofdstukken: alles keurig genummerd. Helaas zijn er door de jaren heen twee hoofdstukken verdwenen, te weten: 5 'Meren, Poelen en Stroompjes' en 7 'De Ambachten'. Deze heb ik in ieder geval niet aangetroffen in de ordners aanwezig bij de Stichting Oud Alkemade. Ook het aantal pagina's dat in het Leidsch Dagblad van 24 januari 1985 genoemd wordt ("het manuscript telt duizend getikte vellen") is niet correct. Het zijn er, zonder de genoemde twee ontbrekende hoofdstukken, 569. Oorspronkelijk dus 588, zoals blijkt uit de brief van Zoetemelk aan mijnheer pastoor.

In een artikel in de Leidse Courant van een dag later lezen we dat Van der Steur zijn collega-amateurhistoricus "de meest eenzame van alle historici" noemde "vanwege diens beperkte scholing en contacten"... Al zou dit zo zijn, dan vraag ik me af waarom het nodig was dat op deze manier te vermelden. Hij uit zich overigens wel vaker, bijvoorbeeld ook in de Inleiding, minder vleiend over Zoetemelk.

Op 14 november 2012 overleed op 74-jarige leeftijd Ab van der Steur. Onder zeer grote belangstelling vond in Driehuis-Westerveld de crematie plaats. Het contrast met Zoetemelk had niet groter kunnen zijn.

Tot besluit

Ik vind het mooi om te zien dat de bundel onder redactie van Van der Steur uiteindelijk toch deze twee mensen 'samenbrengt' in een fraaie geschiedschrijving van Alkemade. Zonder de ander had dit nimmer gekund.

'Tussen Kaag en Braassem', uitgegeven door Repro-Holland, Alphen aan den Rijn, 1985.

In Alkmadders 160 van december 2022 schreven we over de herkomst van de lichtbakens die jarenlang langs het Braassemermeer stonden. Na een aantal jaren buiten te hebben gestaan bij ons museum, waren ze aan een grondige opknapbeurt toe. Dit bleek geen gemakkelijke klus volgens de mannen van de restauratieploeg, maar het resultaat mag er zijn.

De lichtpalen staan weer buiten!

Jan Zoetendaal

Het zal ergens in juli 2022 zijn geweest dat de palen van de sokkels zijn gehaald. En dat ging niet zomaar, ik was al gewaarschuwd door Sjaak Koek. Hij had verteld dat de lampen op de palen erg zwaar waren. Bij de eerste paal ging het al gelijk mis. De hijsband zat te laag met als gevolg dat de paal op zijn kop op de grond viel. De kap van de lamp was zwaar beschadigd, het rode glas dat in de lamp zat was in drie stukken. Grote schrik alom. Eerst maar de tweede paal naar binnen brengen want de kraan die er bij gehaald was, moest weer ergens anders heen. Binnen in het depot maar even overleggen over hoe en wat. Eerst de lamp van de paal afhaken en de bovenste kap eraf schroeven. Ton van Klink heeft zich hier op gestort en heeft de kap weer keurig rond gemaakt.

Intussen waren Antoon Schouten en ik begonnen met de palen schoon te maken. Nu bleek dat er aan de onderkant een flink stuk erg verrot was. Dat moest eraf want was niet meer te herstellen. Bij de andere paal was er aan de bovenkant nog wel meer aan de hand. Aan één kant moest een stuk van 100x20 cm eruit gezaagd worden en aan de andere kant een stuk van 75x10 cm. Een mooi stuk hout opgezocht, pas gemaakt en er weer in gezet. Intussen was onze meester-schilder al bezig de palen te schuren met een grote bandschuurmachine. Weken en maan-

den zijn we bezig geweest met repareren, schuren en plamuren. Daarna alles twee keer in de grondverf gezet en twee keer in de glanslak. Tussen de droogtijd van de palen, de lampen in de meenie en in de lak gezet. De bovenste kappen heb ik helemaal kaal geschuurd zodat er een mooie koperen kap tevoorschijn kwam. Ook de andere stalen onderdelen zoals de trapsteun en de beveiligingsring mooi in de zwarte lak gezet. Na ongeveer vier weken drogen konden de palen weer naar buiten.

Op 21 april 2023 was het dan zover. Om 9.00 uur hebben Antoon, Ton en ik de palen naar buiten gerold en getild. Eenmaal buiten de lampen (75 kg per stuk) weer op de palen gemonteerd en de hijsbanden, nu op de juiste plaats, vastgemaakt. De kraan kwam een uur eerder dan afgesproken maar we waren er klaar voor. Na een half uur stonden de lichtbakens weer op z'n plaats. Sjaak Koek maakte gelijk de elektra in orde en de lampen zijn weer klaar voor ik hoop weer minstens 15 jaar!

Met dank aan loonbedrijf Roodenburg die de kraan beschikbaar heeft gesteld om het werk uit te voeren.

Foto's: Quirien Zoetendaal

Scheepsbouw- en reparatiewerf 'De Herstelling'

Wie kent niet - rijdend of fietsend door Oude Wetering - de scheepswerf van De Bock en Meijer aan de 'overkant', op het Westeinde in Leimuiden. In Tijdinghen nr. 1 van maart 2023 vertelt Piet de Bock jr. aan Arie Blaazer over de historie van de scheepswerf. Met dank aan de Stichting Oud Leimuiden-Rijnsaterwoude nemen wij dit artikel over.

Mijn grootvader Pieter Lambertus de Bock, naar wie ik vernoemd ben, begon met zijn zwager Piet Meijer met het bouwen en onderhouden van houten en ijzeren schepen op een stuk grond in Leimuiden aan de Oude Wetering, vlak bij de plaats waar de Drecht in de Wetering uitmondt. Pieter L. de Bock was geboren in 1878 en gehuwd met Neeltje Meijer, de zus van Piet Meijer. De twee zwagers begonnen het bedrijf onder de naam 'De Bock en Meijer', waarbij de werf de naam 'De Herstelling' kreeg. Ervaring was er voldoende, vooral Pieter de Bock was al geruime tijd werkzaam geweest in de scheepsbouw. Op de werf werden tuindersvletten en andere werkscheepjes gemaakt. Met de bouw van ijzeren schepen werd begonnen omstreeks 1900. De ondernemende zwagers pakten de ontwikkeling hout-ijzer-staal voortvarend aan. In die tijd werden voornamelijk ijzeren schepen zoals roeiboten en kleine binnenvaartschepen gebouwd. In verband met de vraag naar steeds grotere schepen waren inmiddels twee sleehellingen aangelegd.

Van hout naar ijzeren schepen

Vanaf 1900 werd het hout in de scheepsbouw steeds meer verdrongen door ijzer. Ijzer bevatte een hoog koolstofgehalte, waardoor het brosser was dan het huidige staal. Door het hoge koolstofgehalte was het minder gevoelig voor roestvorming. Nadeel was dat er bij het walsen regelmatig 'insluitingen' waren, waardoor de platen vaak een soort bladerdeeg waren. Bij oudere schepen is daardoor het uitvoeren van reparaties door middel

van elektrisch lassen vaak uiterst lastig. Er varen echter nu nog steeds schepen rond van voor 1900 die gebouwd zijn met ijzeren beplating.

Het op de gewenste afmeting maken en het vormen van de ijzeren platen was arbeidsintensief. Het op maat snijden gebeurde met een carbidvlam of met een platenschaar. Zo'n ijzeren plaat van 5-6 mm dik werd op een lange tafel gelegd, waarbij aan het eind een groot vierkant aambeeld stond. Met drie of vier man werden dan de platen door middel van rekhamers in een hoog ritme gerek tot zij de juiste vorm hadden (vergelijkbaar met hoe er vroeger handmatig gedorst werd). Dat was arbeidsintensief en zwaar werk, maar men wist niet anders. Van gehoorbescherming had men nog niet gehoord. Spanten van hoekijzer werden met een handgedreven spantenbuiger in de juiste vorm gedrukt. Kleine correcties werden op het zogeheten holblok uitgevoerd. Een holblok is een soort aambeeld met een grote uitholling. Hierbij werd met een rekhamer de juiste vorm in de spanten geslagen of gerek.

Over op staal

Vanaf de jaren twintig van de vorige eeuw werd het ijzer op zijn beurt vervangen door staal. Voordeel daarvan is dat het materiaal sterker en buigzamer is waardoor er lichtere constructies mogelijk werden. Na 1950 kwamen er machines die het buigen en vormen gemakkelijker maakten. Ook scherpere rondingen, die met het brosse ijzer niet ge-

Scheepswerf 'De Herstelling' omstreeks 1900 met grote en kleine boten. Uiterst links op de kleine boot staat Piet Meijer. Rechts het huis van de familie Vogelaar. *Uit: Prentbiefkaarten vertellen over Oude en Nieuwe Wetering II.*

Bij de rokende veldsmidse staat links Piet Vogelaar, het meisje is Ria Meijer (zus van Gerard en Frans Meijer) dan Derck de Bock en een onbekende. In het in 1913 gebouwde dubbele woonhuis woonden de families De Bock en Meijer.

maakt konden worden, waren mogelijk dankzij het meer buigzame staal. Dat gebeurde dan met een platenpers. De scheepshuid werd opgebouwd uit stalen platen met een vaste breedte van 122 cm en een lengte tot 600 cm, die met een overlap, in de scheepsbouw land- of stuiknaad genoemd, van ongeveer 5,5 cm door middel van klinknagels aan elkaar geklonken werden. Voor de waterdichtheid werd tussen de naden een soort vilt gebruikt.

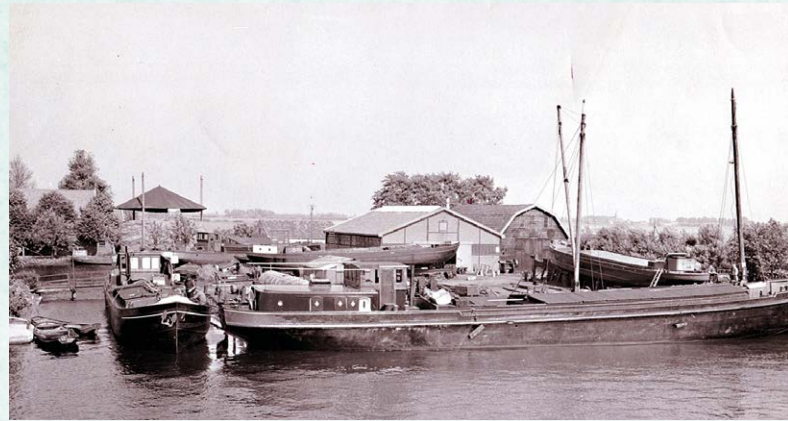
De gebruikelijke afstand tussen de nagels was boven water 80 mm en onder water 50 mm.

De klinknagels werden door de nagelstoker roodgloeiend gestookt in de veldsmidse en werden daarna door de klinker van binnen af door de gaten gestoken. Die gaten waren iets groter dan de diameter van de klinknagels en waren met een zgn. slingerpons in de staalplaat gedrukt. Ook waren de gaten aan de buitenzijde gesoevereind (gedeeltelijk verdiept met een schuine rand) om de klinknagel minder te laten uitsteken.

Aan de buitenzijde stond iemand met een dolly of tegenhouder. Een dolly was een stuk as met een gewicht van enkele kilo's. Er

Gerard Meijer (met hamer) en Derck de Bock bezig met een reparatie. Gerard (werd Sam genoemd) Meijer borstelt het onderwaterschip; hij werd later fietsenmaker in Oude Wetering.

'De Herstelling' gezien vanaf de overzijde van Oude Wetering, 1950. Links in de insteekhaven ligt een 60-tons beurtvaarder. In het midden een luxe motorschip. De spanten van de in 1947 gebouwde loods met het schuine dak zijn gemaakt van staal afkomstig van het gebombardeerde Schiphol.

waren dolly's voor moeilijk bereikbare plaatsen zoals in de voorsteven, motorfundaties en bolderkasten. Door het afkoelen van de klinknagel worden de verbindingen stevig bij elkaar gehouden. Scheepsklinker was een ambachtelijk beroep en deze mensen waren door het werk sterk op elkaar aangewezen. Klinken gebeurde veelal op stukloon. Dat het werken met de pneumatische klinkhamers veel lawaai maakte zal duidelijk zijn. Aan de overkant van de Wetering, waar ik op de lagere school zat, was de bedrijvigheid van het klinken goed te horen. Vaak moesten 's zomers de ramen dicht vanwege de herrie! Het staal dat wij gebruikten kwam meestal van de Hoogovens in IJmuiden en werd gekocht bij Bernet in Amsterdam.

Schepen werden op de helling gebouwd. Na het leggen van de kiel werden spanten en scheepshuid goed passend aan elkaar geklonken. De tewaterlating was altijd een feestelijke gebeurtenis. Het schip kreeg dan ook haar naam. De afbouw gebeurde meestal in het water.

Vanaf midden jaren vijftig nam het klinken af en werden de stalen

De 'Tempati', een van de twee schepen die rond 1956 werden geleverd aan Suriname. Hier op het Braassemmeer met op de achtergrond de Heilige Geestmolen.

Op een rekening van de Fa. De Bock & Meijer uit 1948 werd als vestigingsplaats Oude Wetering genoemd.

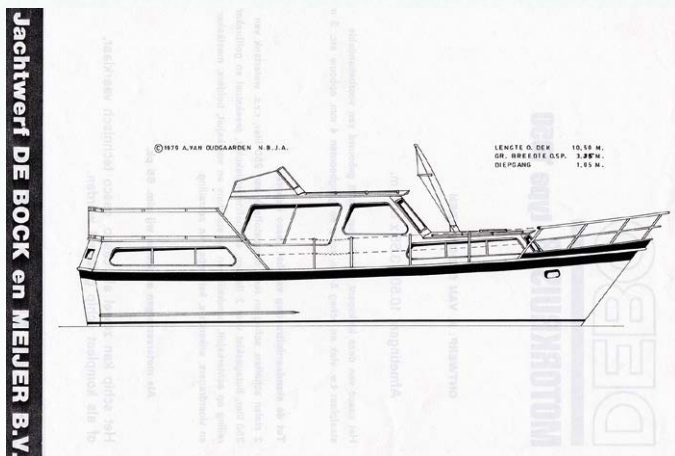
platen zonder overlap aan elkaar gelast. Dat was minder arbeidsintensief, gaf minder lawaai en een gladde scheepshuid. Voor reparatie en onderhoud moesten schepen 'gehellingd' worden.

De volgende generatie

In 1919 overleed mijn grootvader Pieter Lambertus aan een combinatie van een longontsteking en waarschijnlijk de Spaanse griep. Mijn vader Derck Leendert was toen 9 jaar en Piet Meijer 40 jaar. Onder diens leiding ging het werk op de werf gewoon door, mijn vader begon direct na de lagere school met meewerken op de werf en groeide naar een plaats in het familiebedrijf waarin zijn moeder vennoot was. Met de twee jongere neven, Gerard en Frans, twee zoons van Piet Meijer, werd in de jaren dertig de Vennootschap onder firma 'De Bock en Meijer' opgericht. In de naoorlogse jaren was er door de groeiende economie werk in overvloed; het bedrijf kon uitbreiden en er werden steeds grotere schepen gebouwd en onderhouden. Luxe motorschepen van 100 ton laadvermogen tot 30 meter lang gleden van de helling. Om opdrachten te bemachtigen, voor zowel nieuwbouw als reparatie, ging mijn vader tweewekelijks naar de schippersbeurs in Rotterdam om contacten te leggen. We bouwden in die tijd ook twee rivierschepen voor Suriname, die werden ingezet op de Surinamerivier bij Paramaribo.

Tot de top van Nederland

In de jaren 1952 tot 1958 hebben wij veel schepen verlengd. Vanaf eind jaren veertig hadden wij een onderheide helling van beton tot twintig meter in de Wetering. Door middel van twee hellingwagens konden wij de schepen eenvoudig hellingen. Voor het

De Debo Kruiser type 1050.

Piet de Bock jr. en zijn vader Derck de Bock (rechts) in 1966 met op de achtergrond de grote werkplaats.

verlengen werd het schip dan in twee helften verdeeld door de klinknagels er uit te 'porren'. Dat gebeurde door de kop van de klinknagel af te hakken/snijden en daarna de nagel naar buiten te slaan. Zodra het lassen voldoende vertrouwen gaf, werd het schip met behulp van een snijbrander door midden gesneden. Voor- en achterschip werden weer aan elkaar verbonden met een recht tussendeel van 6 tot 12 meter. Het uit elkaar rijden was een spannende en nauwkeurige klus. In de jaren vijftig behoorde de werf voor dit specialistische werk bij de top 4 van Nederland.

Met de tijd meegaan

In de jaren zestig veranderde er veel, de binnenvaartschepen werden groter en groter en daarmee ook de scheepswerven. Uitbreiding was qua ruimte op de locatie aan het Westeinde niet mogelijk. Door de toenemende welvaart in Nederland kwam er meer vraag naar schepen voor vrije tijd en recreatie. Dat was een heel andere wereld, we gingen schepen maken naar de wensen van de klant, het zogenaamde 'custom-built' principe. We bouwden motor- en zeiljachten. Schepen die ontworpen werden door jachtarchitecten, veelal in rond- of S-spantvorm. Een bijzondere opdracht rond 1960 was de bouw van een groot motorjacht van 26 meter voor een Engelsman. Dit casco werd in de buitenlucht naast de hellingbaan gebouwd. Zodra het casco gereed was, werd het met behulp van een drijvende bok in het water gezet. Eind jaren zestig werd de watersport ook bereikbaar voor de 'gewone man', waar dit voorheen een wat elitair gebeuren was. Hiermee nam de vraag naar betaalbare en in serie gebouwde jachten enorm toe. Er werd dan ook gekozen voor een eenvoudigere bouwmethode, waarbij de knikspantvorm door vrijwel alle werven werd toegepast. Veel van deze motor- en zeiljachten

De klipperaak 'Hoop en Zegen', gebouwd in 1995, een ontwerp van Martin Brekebede. Vaart nu over het Hollands Diep en het Haringvliet.

werden als casco afgeleverd en door de eigenaren in eigen beheer afgebouwd. Sommige werven hebben in die tijd honderden schepen gebouwd, zoals de Doerak motorjachten en de Wibo zeiljachten. Wij hadden een range van vier eigen modellen in de lengte van 8.85 m. tot 12.05 m. Deze schepen hebben de modelnaam Debo Kruiser meegekregen. Van deze Debo Kruisers hebben wij er ongeveer vijftig stuks gebouwd.

Machinefabriek 'Elcon'

De samenwerking tussen de neven verliep weliswaar prima, maar toch werd uitgezien naar andere mogelijkheden. In april 1956 heb ik met Piet Meijer, de zoon van Gerard Meijer, de eerste steen gelegd van machinefabriek 'Elcon'. Dat staat voor Elektrische Constructies. Elcon ging zich volledig toeleggen op de fabricage van houtbewerkingsmachines. De eerste aanzet daartoe werd gelegd op de scheepswerf waar in de wintermaanden deze machines gemaakt werden. In eerste instantie voor eigen gebruik, later voor de verkoop aan derden.

Bijzondere opdrachten

Hoewel de samenwerking goed verliep, werd omstreeks 1968 gedacht aan een scheiding van de twee bedrijven. Mijn vader was inmiddels bijna zestig en moest het vanwege zijn gezondheid wat

rustiger aan doen. Als 18-19-jarige stond ik er toen bijna alleen voor. Dankzij de medewerkers die soms al heel lang op de werf werkten, ging het werk gewoon door. In die jaren bouwden we naast motor- en zeiljachten schepen voor provincies, havendiensten, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, rondvaartboten voor Amsterdam en een veelvoud aan werkschepen. Naast de nieuwbouw werd er ook veel onderhoud aan alle soorten vaartuigen uitgevoerd. Een bijzondere opdracht was de complete bouw van twee rondvaartboten voor Strömmakanal in Stockholm met een lengte 28 meter, die als deklust per zeeschip naar Zweden gingen. Een ander bijzonder project was de bouw van een klipperaak met een lengte van 27 meter en een breedte van 5.50 meter voor de chartervaart. Dit was in Nederland de eerste nieuw gebouwde klipperaak sinds 1935

In 1995 bouwden wij toevalligerwijs twee zelfbedieningspontjes voor de provincie Noord-Holland. Doordat er steeds meer geld beschikbaar kwam voor recreatie, wandelen en fietsen in eigen land hebben wij nog een twintigtal voetgangerspontjes in allerlei variaties gebouwd en onderhouden. Opdrachtgevers waren meestal gemeentes, recreatieschappen, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, etc.

Het einde van het bedrijf

In 2000 kwam onze zoon Derck in het bedrijf werken als beoogd opvolger. In 2003 raakten wij verwickeld in een juridische procedure met een klant. De claim die deze klant bij ons neerlegde was dermate hoog, dat alleen de gang naar de rechter resteerde. De procedures hebben uiteindelijk ons bedrijf financieel volledig uitgehold, waardoor er in 2010 helaas een einde aan ons familiebedrijf kwam.

In 2010 heb ik mijn éénmansbedrijf Debo Maritiem opgericht, waarin ik mij bezighoud met alles wat met de watersport te maken heeft. Daarnaast adviseer ik diverse gemeenten met het in gebruik nemen van veerpontjes, bouwbegeleiding en het onderhoud daarvan. Mijn zoon Derck is na een paar korte omzwervingen schade-expert bij de grootste schepenverzekeraar van Nederland geworden. 📌

De situatie in 2023. In het nog net zichtbare huis links naast de werf woont inmiddels de vierde generatie De Bock! ▼

Scholenbezoek groepen 6

Lous van der Hulst

Vier jaar geleden, in maart 2019, kwamen er voor het eerst kinderen van groep 6 van de scholen uit dorpen van voormalig Alkemade op bezoek in het museum. Dat was een groot succes. De bedoeling was om dit elk jaar te herhalen, maar corona stak daar een stokje voor. In 2020 werd het bezoek een week voor de geplande data gecancelld en in 2021 ging het weer niet door. In 2022 werd het enigszins ingehaald en werden de groepen 6 en 7 ontvangen in het museum. Wederom een groot succes. Als reactie kregen we van een kind te horen: "Het leukste uitje ooit." Deze kinderen hadden vanwege corona twee jaar lang geen enkel uitje gehad, dus het leukste uitje ooit lijkt wat overdreven, maar het was toch een heerlijk compliment. De groepen 8 uit het schooljaar 2021-2022 hadden pech, zij hebben nooit in groepsverband het museum bezocht.

Dit jaar is alles gelukkig weer verlopen zoals de bedoeling was. Op 21, 22 en 23 maart zijn alle groepen 6 van de vijf basisscholen op bezoek geweest. Eén school heeft twee groepen 6, dus er waren zes groepen in totaal.

De kinderen mochten spelen met oud speelgoed, weeg- en kijkopdrachten in de winkel uitvoeren, typen op oude typemachines, een memoryspel spelen, bij de doopvont luisteren en opdrachten uitvoeren, een rondleiding langs de tentoon-

stelling maken, een speurtocht houden en de zolder bezoeken. Vorig jaar ging de tentoonstelling over de Tweede Wereldoorlog. Toen mochten de kinderen een Engelse soldatenhelm opzetten en vielen de aanwezige attributen erg in de smaak. Dit jaar gaat de tentoonstelling over trouwen en dat was minder interessant, maar toch genoten ze van de rondleiding.

Kinderen uit groep 6 zijn over het algemeen erg nieuwsgierig. De zolder is dan ook een walhalla voor ze. Al die voorwerpen die bij de volwassenen herinneringen oproepen, zijn voor hen onbekend. Op de zolder alleen al zouden ze wel anderhalf uur kunnen vertoeven.

Geen nood, na afloop kregen alle kinderen een gratis terugkomkaart voor twee personen. Als zij dan samen met een volwassene op dinsdag- of zondagmiddag terugkomen, mogen ze onder begeleiding weer naar de zolder. In 2019 was dat nog een beetje gevaarlijk: een steile, smalle trap en een gat waardoor je naar beneden kon vallen. Nu is er een brede, veilige trap en een ruime, overzichtelijke zolder. Wat hebben de vrijwilligers daar veel werk aan gehad, maar het resultaat mag er wezen.

We hopen dat er goed gebruik gemaakt wordt van de terugkomkaarten. Aan de kinderen zal het niet liggen, die willen wel!

Foto's: Leo Stiens

Uniek in zijn soort

AFLEVERING 2: Wim Klerks

In deze regelmatig terugkerende rubriek wordt een persoon (m/v) of groep die een voor onze gemeente unieke prestatie heeft geleverd in de schijnwerpers gezet.

Jos Cozijn

'Ik heb de jury onder tafel gekookt.'

Chef-kok Wim Klerks uit Nieuwe Wetering trots op zijn Glazen Kalf

Wim Klerks, geboren in 1970 in Nieuwe Wetering, is op dit moment eigenaar/chef-kok van restaurant 'Tussen Kaag & Braassem' in Nieuwe Wetering. In de jaren voordat hij dit restaurant startte was hij o.a. chef-kok van restaurant Les Jumeaux in Bennebroek en oogste hij nationale en internationale faam als kok. De eerste wedstrijd waaraan Wim deelnam was de European Fine Food Fair in Maastricht in 2001. Hier won hij meteen 'Het Glazen Kalf', hem toegekend door een vakjury onder leiding van Cas Spijkers. Dat smaakte naar meer: in 2003 werd hij bekroond tot beste kok van de Benelux.

Maar **uniek** is zijn prestatie uit 2008: het winnen van de **Bocuse d'Or**, de prijs voor de beste kok van Nederland. Een vakjury met o.a. Robert Kranenburg en Sven Erik Renaa gaf hem het hoogste puntenaantal voor zijn gerechten. Wim aan het woord: *Ik heb in 2008 de Ne-*

derlandse finale van de Bocuse d'Or gewonnen. De opdracht bestond uit het bereiden binnen een bepaalde tijd van een warme visschotel met hoofdbestanddeel kabeljauw voor twaalf personen; hierbij drie warme garnituren en een bijpassende saus. Leuk detail: om ons te onderscheiden van de andere deelnemers hebben wij bij dit gerecht ook de tong, wang en kin van de kabeljauw gebruikt. Daarnaast moesten wij ook voor twaalf personen een warme vleeschotel bereiden met drie warme garnituren en een bijpassende saus. Hiervoor kregen we runderhaas, runderwangen en een ossenstaart. Bij deze schotel maakten wij onze eigen siliconenvormen om als garnituur een minibietje na te bootsen.

Door deze prestatie mocht hij aantreden op de Europese Bocuse d'Or wedstrijd in Stavanger. Daar wist hij zich door een zevende plaats te kwalificeren voor de Wereldfinale die werd gehouden in Lyon. Hier werd hij dertiende.

Gouden koksmuts in 2010.

Wim: *Behalve aan de Bocuse d'Or heb ik ook meegedaan aan de bekendste Nederlandse kookwedstrijd: de Gouden Koksmuts. In 2010 heb ik deze gewonnen. Mijn vrouw en kinderen waren ook aanwezig bij die wedstrijd op de Horecava in Amsterdam. Vervolgens werd ik gevraagd om Nederland te vertegenwoordigen op de Wereldkampioenschappen voor chef-koks. De halve finale van Midden-Europa vond plaats in Boedapest en die moesten we winnen om plaatsing te verkrijgen bij de wereldfinale in Chili (Zuid-Amerika). Daar ben ik toen als tweede van de wereld geëindigd. In Nieuwe Wetering zijn wij in 2013 het restaurant 'Tussen Kaag & Braassem' gestart. Inmiddels zijn we tien jaar verder en werken ook drie van onze vier kinderen met plezier mee. Voor vele gasten zijn we een vertrouwd adres geworden; niet alleen voor koffie, borrel, lunch en diner maar ook voor het vieren van een verjaardag of huwelijksjubileum. En ook nu blijft de waardering niet uit. In de rubriek 'Over de Tong' in het Leidsch Dagblad scoorden Wim en zijn team in 2022 een 8,5! Een prachtige waardering.*

Bronnen:

- Tekst en foto's Wim Klerks
- Archief Leidsch Dagblad
- Internet

Wim Klerks beste kok van de Benelux

NIEUWE WETERING - Chef-kok Wim Klerks uit Nieuwe Wetering heeft opnieuw een top-prestatie geleverd. Afgelopen maandag Klerks, die de scepter zwaait over de keuken van Les Jumeaux in Bennebroek, in Brugge eerste geworden in de Beneluxfinale van de 37e Prix Culinaire International Pierre Taittinger. Tweede en derde werden respectievelijk Thom-Gabie van Baars van restaurant de Kloosterhoeve uit Harmelen en Mark Vughts van Landgoed de Rosep uit Oirschot.

Aan het culinaire concours namen drie Belgische en vijf Nederlandse kandidaten deel. Ze waren uitgekozen op ingezonden receptuur. De opdracht was om in vijf uur tijd voor twaalf personen een kalfsribstuk van acht ribben

Chef-kok Klerks in Brugge. Publiciteitsfoto

met minimaal een stuk slachtafval te bereiden, geserveerd met twee garnituren naar keuzen. Verder moesten ze een 'Sole de Zeebrugge' bereiden naar eigen fantasie. De jury stond onder leiding van de erevoorzitter van de Belgische meesterkoks, Pierre Fonteyne.

Met de eerste prijs in handen, mag Wim Klerks de Benelux op 3 december in Parijs vertegenwoordigen tijdens de internationale finale. Zijn echtgenote Marjolein Klerks gaat er nog niet vanuit dat haar man opnieuw de eerste prijs in de wacht zal slepen. „De laatste vijftien jaar was er maar één Nederlander die hem won.”

Twee jaar geleden won de 33-jarige Nieuwe Weteringer het Glazen Kalf tijdens de European Fine Food Fair (EFFF) in Maastricht omdat hij het meest creatief met kalfsvlees was omgegaan. In februari van dit jaar won de chef-kok van Les Jumeaux de tweede prijs bij de Open Nederlandse Kampioenschappen in de categorie chef-koks boven de 26 jaar.

Watertochtjes met A.A. Kilsdonk

Alfred Bakker

Na twaalf beroepen en dertien ongelukken schreef Albertus Anton Kilsdonk (1854-1913) in 1900 zijn Gids voor Aalsmeer. Twee jaar later kwam er een vervolg. Het werd 'Watertochtjes. Naar den Ouden Rijn', uitgegeven in Leiden bij de firma C. Kooyker, "waarin iets verteld wordt van de plaatsen aan den ouden Rijn, van Leiden tot Alfen en van andere dorpen die men per boot tusschen Leiden en Amsterdam en aanliggende plaatsen voorbijgaat." Van de 56 pagina's worden er een stuk of tien aan Alkemade besteed.

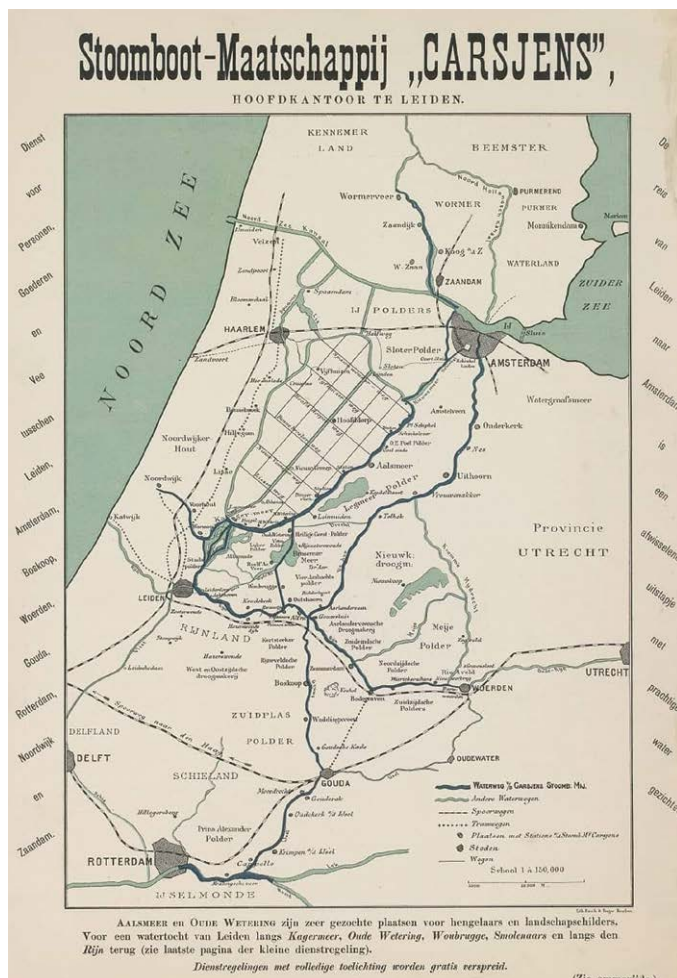

Omslag Watertochtjes, 1902.

Eigenlijk is het een Gidsje van de Stoomboot-Maatschappij 'Carsjens'. Dat blijkt uit de omslag en de eerste pagina's waarop de dienstregeling staat voor de periode mei-oktober 1902. In de tekst komen de stoombootstations Kaag, Oude Wetering en het Haventje langs.

Kilsdonk gaat aan land in Oude Wetering, waar hij aardige beschrijvingen geeft van de kasteleins Th. Beerenpoot (in Het Wapen van Alkemade) en Nardus Cozijn (in Het Schippershuis).

Langs de Meerkreukmolen wandelt hij naar Roelofarendsveen. Zijn observaties over de Veenders en hun knipkunst waren nieuw voor me. Kilsdonk schrijft: "Van de bewoners gaat dezelfde roep van zindelijkheid uit als die van Broek-in-Waterland. Langs de slootkant voor de huizen bevindt zich doorgaans een fraai geschooren palm- of taxusheg in allerlei figuren, voornamelijk als beesten geknipt. Zelfs had, voor een kleine honderd jaren, een van de knipkunstenaars een gedeelte van de lijdensgeschiedenis van J.C. uit tal van planten weten saam te stellen."

De routes van Carsjens door Holland in 1900.

VERTREKUREN DER BOOTEN.										
Van AMSTERDAM (Overtoom) naar										
Maandags, Dinsdags, Woensdags, Donderdags.					Vrijdags.					
Aalsmeer	4.30*	7.30	8.15	9.-	11.15	12.-*	2.30	4.-*	6.-	7.-*
Leimuiden	4.30†	7.30	8.15	9.-	11.15	12.-*	2.30	4.-*	6.-	7.-*
O.Wetering	4.30†	7.30	8.15	9.-	11.15	12.-*	2.30	4.-*	6.-	7.-*
Leiden	4.30†	7.30	8.15	9.-	11.15	12.-*	2.30	4.-*	6.-	7.-*
Roelofarendsveen							7.30		2.30	
's Molenaars										
Alfen-Oudsh.										
Boskoop										
Zaterdagds.										
Aalsmeer	4.30	6.45	7.30*	8.15	9.-	11.15	12.-*	2.30	4.-*	6.-
Leimuiden	4.30	6.45	7.30	8.15	9.-	11.15	12.-*	2.30	4.-*	6.-
O.Wetering	4.30	6.45	7.30	8.15	9.-	11.15	12.-*	2.30	4.-*	6.-
Leiden	4.30	6.45	7.30	8.15	9.-	11.15	12.-*	2.30	4.-*	6.-
Roelofarendsveen								7.30		2.30
Woubrugge										
's Molenaars										
Alfen-Oudshoorn										
Boskoop										

* 's Maandags ½ uur vroeger.
† 's Maandags niet.

Dienstregeling van Carsjens van mei-oktober 1902.

De boot van Carsjens ter hoogte van Veerstraat 8 bij Hotel Hollandia. Het hotel is kort na 1902 gebouwd in de plaats van het voormalige Schippershuis.

Kort na Kilsdonks bezoek werd het 'oude spul' van Het Schippershuis gesloopt. Nardus Cozijn wilde niet achterblijven bij de verbouwingen van de hotels in Oude Wetering. Hij bouwde hotel Hollandia, een spiegelbeeld van het nieuwe Wapen van Alkemade van Th. Beerenpoot. Cozijns nieuwe hotel was echter te groots opgezet, Nardus was geen harde werker en al helemaal geen zakenman. Het gezin verruilde het hotel in 1914 voor een klein huisje op de Oude Wetering. Nardus overleed op 8 april 1918. De weduwe Anna Cozijn-Voorhuijzen ging kamers verhuren en pensiongasten houden. Ook ging ze uit bakeren en kookte op bruiloften en dergelijke gelegenheden. 's Zomers deed ze dat in het Watersporthuis van Engel Beck en zijn vrouw, sinds 1920 gevestigd aan de Plantage. In 1924 verhuisde Anna met haar gezin naar Leiden.

Bron: J. van Hameren: *Het leven van Anna Voorhuijzen, de latere oma Cozijn. Vleuten.*

In de St. Petrusbandenkerk is Kilsdonk enthousiast over de "kapitale schilderijen, veertien in getal, de geheele kruisgang voorstellende, en die de zijwanden van de kerk geheel dekken, gepenseeld door Jan Dunselman."

In het voorwoord van *Watertochties* benoemt Kilsdonk zijn bronnen. Die zijn niet altijd correct gespecificeerd. Ook ontbreekt Isaac Tirion, wiens beschrijving uit 1746 van Oude Wetering klakkeloos wordt overgenomen. Kilsdonks beschrijving van Roelofarendsveen als een uitgeveend gebied, dat vervolgens opgehoogd is met vruchtbare grond, is nogal bezijden de waarheid.

Wat verder opvalt in zijn beschrijvingen is de totale afwezigheid van de watersport: De Kaag, Oude Wetering en Woubrugge zijn "eldorado's voor visschers en waterwildjagers". Motorbootjes waren er nog niet.

Schenkeningen

AAN DE STICHTING OUD ALKEMADE

Koperen waterketel, kan, emmer en pot, 3 kandelaars - *Lowie* • Millenniumkrant, de laatste krant van 1999 - *Tiny v Ruiten* • Alwi pendule, kaart van het Gewest Holland van 1648, testament, hamer LTB Rijpwetering, oorkonde, diverse boekjes - *R. van Duivenvoorden* • Inkpotjes, mosterdpotjes, zalfpotjes en flesjes (bodenvondsten) - *A. van der Hoorn* • Medailles - *W. Huijsloot* • Fietsschildje, distributie stamkaart, foto pastoor Kwakman - *T. Straathof* • Twee vaandels van voetbalvereniging Alkmania - *P. van der Veer* • Potplantenpoter, weegschaal, luchtpomp, tweemaatkannenwitemail - *Erven J. vander Wel* • Acht Niemijerblikken, drie Douwe Egbertsblikken, Bolletjebeschuitbus, pijptabak, blikjes cacao, Buisman, peper, Willem II sigaretjes, poppenhuismeubeltjes - *Fam. Van Rijn* • Vlag en pet - *IJsselvereniging* • Handboekje voor de katholieke vrouw en moeder - *Erven F. Hillebrand* • IJsschuit Witte Zwaluw - *Nico Bakker* • Divers oud materiaal Bescherming Burgerbevolking - *Brandweer* • Militaire onderscheiding vader van P. Klein - *P. Klein* • Merklap geborduurd door W. Schouten, oud 9 jaar - ? (zie oproep in *Alkadders* maart 2023) • Pop - *Mevrouw Sassen* • Paar wollen wanten - *R. Hillebrand* • Tegeltabelau van smederij uit Rijpwetering, zaag ijsklompen, aardbeien bakjes - *T. Straathof* • Kaartjesapparaat, dienstregeling, geldbakje en serie foto's van Maarse & Kroon; feestgids LVH 1888 - *A. Poot* • Archief milieudefensie afd. Alkemade - *G. Tiemes* • Vijf mappen geboortekaartjes - *D. Wesselman* • Aanslagbiljet 1880-1881 gem. Alkemade voor J.G. Hagen - *H. van Manen* • Schilderij (geschilderd voor bidprentje) - *J. Klink* • Gas-strijkbout - *J. van Hameren* • Biljart scorebord in kist - *District Veen en Rijnstreek* • Jaarverslagen Veiling EMM, naambord De Alkeburcht - *R. vd Zwet* • Globe, poetsrommel, gehaakte kledjes, foto's, aanzichtkaarten - *Fam. Rietbroek*

Alle gevers hartelijk bedankt!

Wilt u ook voorwerpen aanbieden? Neem dan contact op met onderstaande medewerkers:

► **voor foto's, dia's, films:** Agnes Turk (tijdens de openingsuren)

► **voor ander materiaal:** Sjaak Koek (tel. 06-57338844; e-mail: sjaakoek@hotmail.com)

U kunt uw spullen brengen tijdens de openingsuren van het museum op zondag en dinsdagmiddag en op maandagavond van 20.00-22.00 uur.